

Arbejdstid og arbejdsmiljø

Temadag 21. marts 2012 for TR og AMR i FOA Århus

Inger-Marie Wiegman, imw@teamarbejdsliv.dk, 29 84 01 64

MIN BAGGRUND OG MINE PLANER FOR FORMIDDAGEN

- 25 år som konsulent (og forsker)
Primært fokus på (offentlig) serviceproduktion
Optaget af kvalitet **i** arbejde **og** kvalitet **af** arbejde
- Viden og erfaring om arbejdstid
Kampagne for BAR SoSu
Konsulent på arbejdspladser
Samarbejde med forskere
- Planer for formiddagen
Hvorfor er arbejdstid interessant?
Jeres erfaringer og holdninger
Arbejdstid og fritid - en balance for den enkelte
Velbefindende og helbred ved natarbejde
pause
En god vagtplan er vigtig - og skal afveje mange hensy
Indflydelse er vigtig
Sæt arbejdstiden på dagsordenen, hvis....
De vigtigste problemstillinger på jeres arbejdspladser

HVORFOR ER ARBEJDSSTID INTERESSANT?

- Arbejdstid er overset som arbejdsmiljø-faktor
- Skæve og skiftende arbejdstider er et vilkår for mange
- Placeringen har betydning for arbejdsmiljø og samarbejde
- Påvirker familieliv og socialt liv på den korte bane
- Kan have betydning for helbredet på lang sigt
- Der er store forskelle på ønsker, behov og muligheder

Mellem forskellige mennesker

I forskellige aldre og livsfaser

- Der findes ikke en "facitliste"
- Mange hensyn og behov skal afvejes
- Ændringer har stor betydning
- Mulighedsrummet er større end mange tror!

JERES ERFARINGER OG HOLDNINGER

ARBEJDSTID OG FRITID – EN BALANCE FOR DEN ENKELTE

- Der er mange ting, der skal opvejes

Faglighed og jobindhold

Familiesituation (børn, partner)

Fritids- og sociale aktiviteter

Helbred

- Forudsigelighed og fleksibilitet

Kende vagtplanen i god tid

Fleksible komme-gå-tider

Akutfspadsring

Ekstra-vagter belaster

- Weekender og lange vagter

12 timers vagter hver tredje weekend???

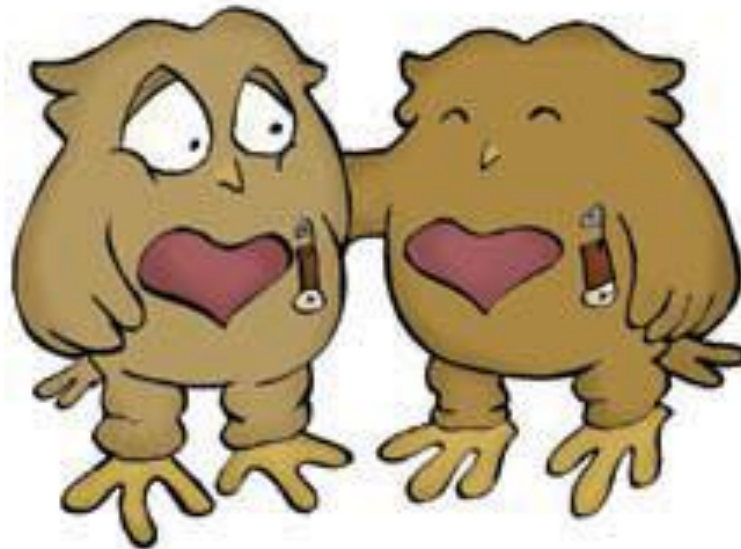
Fordele: færre, større kontinuitet i arbejdet, bedre tid til dokumentation

Ulemper: mere belastende, svært at bytte, faste hold brydes, delebørn

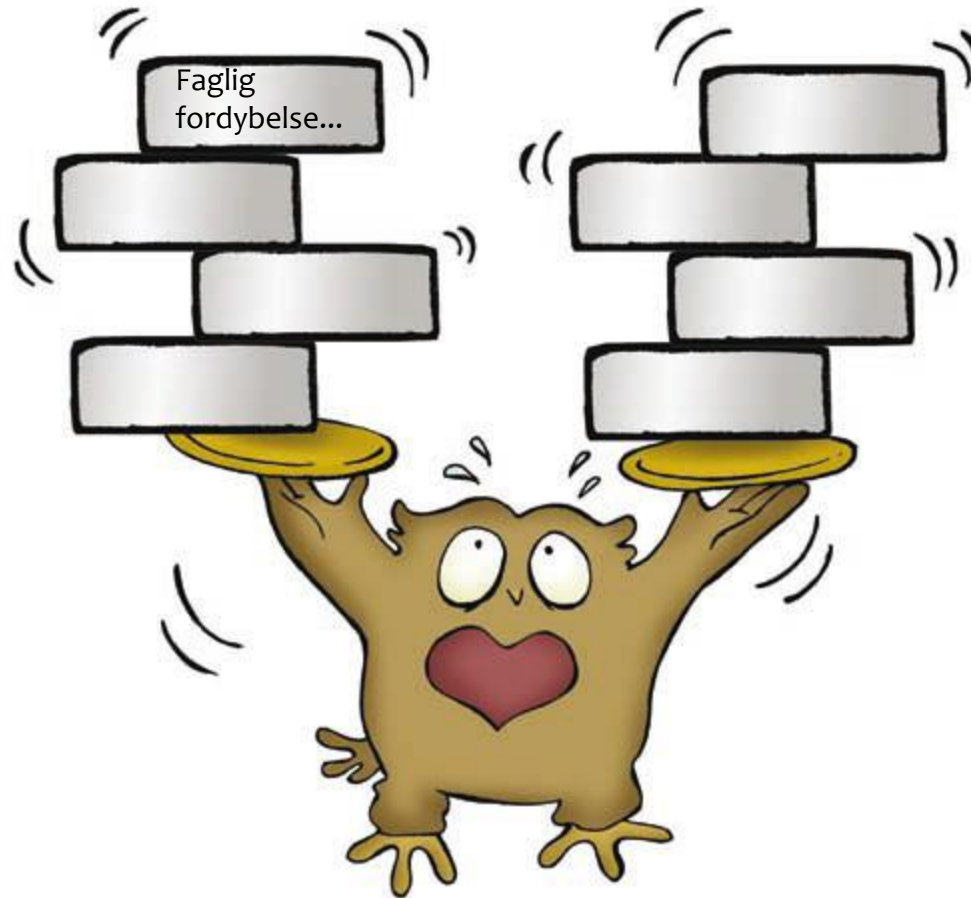

ARBEJDSTID OG PSYKISK ARBEJDSMILJØ

- Lederstøtte
- Ansvar og selvstændighed
- Arbejdspres
  - Fysisk og psykisk
- Samarbejde og kommunikation
- Alene-arbejde
- Forudsigelighed
  - Hvornår og hvad
  - Med hvem
- Faglig udvikling

NATTEVAGTER – FORDELE OG ULEMPER

GENER OG SUNDHED VED NATARBEJDE

- Natarbejde påvirker døgnrytme og søvn
Dårligere og mindre søvn
- Natarbejde kan give forskellige gener
Søvnbesvær, nedsat energiniveau
Tristhed, rastløshed, irritabilitet
Hovedpine, almen utilpashed
Problemer med fordøjelse og appetit
- Forskning peger på øget risiko for
Hjerte-kar-sygdomme og kræft
Mavesår og diabetes
Sen abort eller dødsfødsel
Tidlig fødsel og forlænget ventetid på graviditet
- Gratis helbreds kontrol skal tilbydes
Ved 300 timers natarbejde indenfor 12 mdr.

Anbefalinger ud fra forskning:

- Formindsk forekomst
- Formindsk fast natarbejde
- Reducer antallet i træk
- Overvej kortere vagter

SØVNEN KAN FORBEDRES OG GENER MODVIRKES

- Natarbejderen kan selv gøre noget:
- Spise fiberholdigt og drikke vand
- Fasthold hovedmåltider
- Undgå alkohol, nikotin og sovemedicin
- Dyrke motion
- Informere familie og venner
- Sove 1-2 timer inden
- Undgå kaffe, te og sukker efter kl. 4
- Tage 20-30 minutters powernap
- Bruge solbriller på vej hjem
- Gå hurtigt i seng uden store måltider
- Tisse af og fastholde søvnritualer
- Skabe ro, mørke og uforstyrrelighed
- Sove mindst 4 timer (gerne 6-7)

Det kan arbejdspladsen/ledelsen gøre:

- Planlæg med omtanke
- Tag helbredsmæssige hensyn
- Sikre god kommunikation
- Være lydhør og synlig
- Skabe forståelse og respekt om natarbejdet
- Sikre passende opgavemængde
- Sikre god varme
- Sørge for tid til spisepauser og mad og frugt
- Anbefale og muliggøre powernap
- Sætte fokus på natarbejde i APV og MUS

HVORFOR PÅVIRKER NATARBEJDE HELBREDET?

- Natarbejde påvirker døgnrytmen
- Det forstyrrer hormonproduktionen:

Melatonin (mørkehormon) ↓

→ let øget risiko for brystkræft

Kortisol (stresshormon) ↑

→ øget risiko for hjerte-karsygdomme
30-40% især for mænd

Væksthormon ↓

→ mindre energi

→ risiko for træthed og utilpashed

→ nedsat reaktionsevne

- Brystkræft anerkendes som arbejdsskade i Danmark hos kvinder med mangeårigt natarbejde
- Mere forskning nødvendigt
Nyt forskningsprojekt på vej

NYESTE EKSPERTANBEFALINGER

- 12 danske og internationale eksperter
Workshop i oktober 2011
Offentliggjort marts 2012
Fokus på brystkræft hos kvinder
- **Anbefalinger til at minimere døgnrytmeforstyrrelser**
Hurtigt roterende skift (1-2 døgn med nat)
Fremadrullende skift (dag → aften, aften → nat, nat → dag)
Reducere lysstyrken om natten (hvis muligt)
(OBS tidligere anbefaledes normal belysning)
- **Øvrige bud fra eksperterne**
Fraråder ændret mammografiscreening
Melatonin-tilskud i tabletform en mulighed
Kvinder som har eller har haft brystkræft frarådes natarbejde

EN GOD VAGTPLAN ER VIGTIG - OG SKAL AFVEJE MANGE HENSYN

- De ressourcer, der er til rådighed
- Borgernes eller patienternes forskellige og måske skiftende behov
- Fastlagte krav til kvalitet og kontrol
- Medarbejdernes forskellige kompetencer og erfaringer
- Medarbejdernes individuelle behov og situation
- Arbejds miljølovgivning, arbejdstidsaftaler og overenskomster
- Logistik ved skift, afløsning, ferie, sygdom m.m.

- Det er ikke nogen nem opgave!!!

INDFLYDELSE ER VIGTIG

- Forskningsprojekt om prioriteret arbejdstid (PRIO)
Gennemført af forskere på NFA i 2009-2011
Med 28 arbejdspladser og 1000 medarbejdere
Data analyseres stadig for mulige helbredseffekter
IT-systemer med mulighed for at ønske
- Positiv effekt på privatlivet (for de fleste)
Udfordringer
Skaber forventninger, som ikke kan opfyldes
Gør det muligt at arbejde mere og længere
Fører til flere opgaver hjemme (særligt for kvinder)
- Kvaliteten påvirkes mere positivt end negativt
Udfordringer
Faste vagtskift opløses → vanskeliggør overlevering af information
Brugernes behov tilgodeses på bekostning af medarbejdernes
- Samarbejdet påvirkes mere positivt end negativt
Udfordringer
Nogle tager større ansvar → kan skabe konflikter
Forskudte mødetider vanskeliggør fælles pauser
- Andre erfaringer med it-arbejdstids-systemer
Nogle kan bedre gennemskue og udnytte systemet
Timebank uden loft/bund kan give problemer

SÆT ARBEJDSSTID PÅ DAGSORDENEN, HVIS....

- arbejdstid og vagtplaner er noget man brokker sig over, men ikke taler med hinanden om
- der er en oplevelse af, at ressourcerne ikke bruges optimalt over døgnet, ugen eller året
- dagvagterne møder kl. 7 fordi de altid har gjort det og ikke fordi opgaverne kræver det
- det er svært at rekruttere eller fastholde medarbejdere i bestemte vagter /skift/rul
- der er sket store ændringer i borgernes/ patienternes sammensætning eller behov
- der har været stor udskiftning i medarbejdergruppen
- de nuværende vagtplaner er ”usunde”

Vær opmærksom på, at det er følsomt og derfor kræver tillid og lydhørhed

DE VIGTIGSTE PROBLEMSTILLINGER PÅ JERES ARBEJDSPLADSER

- Find sammen med kolleger fra jeres arbejdsplads (eller med nogen fra samme type arbejdsplads)
- Præsenter jer kort, hvis I ikke alle kender hinanden
- Fortæl på skift (i en runde) hvilken problemstilling) i forhold til arbejdstid, I synes er vigtigst på arbejdspladsen lige nu
- Tal med hinanden om, hvordan I kan tage fat på jeres problemstillinger
- Hvis I kan nå det, kan I også komme med forslag til løsninger

Inger-Marie Wiegman

TeamArbejdsliv ApS

imw@teamarbejdsliv.dk

Mobil 29 84 01 64

www.teamarbejdsliv.dk

